

2 pav. XIV a. vario lydinio apyrankė. D. Baltramiejūnaitės nuotr.

Fig. 2. A 14th-century bronze bracelet.

3 pav. XIV a. vario lydinio kabutis. D. Baltramiejūnaitės nuotr.

Fig. 3. A 14th-century bronze pendant.

pavieniai buitinės keramikos fragmentai. Aptikti ir 2 individualūs dirbiniai: sidabrinis lietuviško ilgojo gabalėlis bei vario lydinio apyrankė imituoto tordiravimo lankeliu (2 pav.). Labai panaši apyrankė rasta 2008 m. tyrinėjant Lizdeikos piliakalnio papėdės gyvenvietę Kernavėje.

Likusioje perkasos dalyje molio įžemyje atsidengė 6 įgilinti objektai (jiems įvardyti taikyta tęstinė numeracija, pradedant 10), iš kurių 2 būtų galima laikyti stulpavietėmis (11 ir 15). Likusiuose aptikta apžiestos keramikos, molio tinko, gargažių, kaulų, neaiškios paskirties metalo dirbinių. Objekte 10 rastas vario lydinio skardos kabutis (3 pav.).

Iš viso tyrimų metu rasta 13 individualių radinių, surinkta 1,273 kg keramikos. Beveik visa keramika apžiesta, puošta bangelių, horizontalių linijų, rečiau įkartų ornamentu. Puodai buvę profiliuotais šonais, atloštais į išorę kakleliais. Taip pat tyrinėtame plote surinkta 718 g molio tinko, 184 g gargažių (gargažės koncentravosi objekte 13).

Tirtame plote aptikti radiniai neprieštarauja anksčiau nustatytam paminklo datavimui XIV a. Apžiesta keramika puošta bangelių, horizontalių linijų ornamentu, lietuviški ilgieji, apyrankė imituoto tordiravimo lankeliu bei platėjančiais išplotais galais yra būdinga šiam laikotarpiui medžiaga.

The site at Gedimino St. 1

In 2008, due to plans to erect a new building, an excavation (a total of 85.8 m^2) was conducted at Gedimino St. 1 in Kernavė Old Town II (Širvintos District) (Fig. 1). The entire cultural layer, except in the area's N corner, had been disturbed. In addition, two postholes and four pits were discovered.

The cultural layer as well as the pits and upper mixed layer contained wheel thrown pottery, clay daub, bones, and metal artefacts: a bronze bracelet (Fig. 2), a pendant (Fig. 3), two pieces of Lithuanian silver rods, etc. These artefacts date to the 14th century.

Rokas Vengalis

Vilniaus gatvė

2008 m. prieš įrengiant gatvės apšvietimą buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai Kernavės miestelyje (Širvintų r.), Vilniaus gatvėje. Stulpų vietose buvo kasti 1x1 m dydžio šurfai. Iš viso ištirta 3 m^2. Kadangi ši teritorija kaip kultūros vertybė nėra saugoma, tyrimai čia atlikti vadovaujantis Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato buferinės apsaugos zonos individualiu apsaugos reglamentu, pagal kurį archeologiniai žvalgymai turėjo būti atlikti ne visoje atkarpoje, kurioje vykdyti žemės judinimo darbai. Į teritoriją, kur reikėjo archeologinių žvalgymų, pateko 6

stulpai, tačiau 3 iš jų buvo įstatyti į anksčiau čia buvusių stulpų vietas, nevykdant žemės judinimo darbų. Tokiu būdu tyrimai atlikti tik 3 iš 12 stulpų vietose (1 pav.).

Šurfas 1 (PV kampo koordinatės LKS-94 sistemoje – X–555001,875; Y–6083698,675) kastas 35 m į ŠV nuo Vilniaus gatvės sankryžos su Ruseckų gatve (1 pav.). Tyrinėta vieta šiuo metu yra lygaus paviršiaus, žemės paviršių dengia žolė. Iškasus šurfą įžemis – molis – pasiektas 1,1 m gylyje. Nuo velėnos iki įžemio šioje vietoje aptikti vienas kitą keitę 5–20 cm storio žvyro, molio, juodos žemės sluoksniai. Visi sluoksniai horizontalūs, neperardę vienas kito. Daugelis jų buvo be radinių, jų kilmę reikėtų sieti su žemės judinimo darbais, vykdytais tiesiant ar remontuojant Vilniaus gatvę. Tik 80 cm gylyje aptiktame juodos žemės su angliukais bei perdegusiu moliu sluoksnyje buvo aptikta daugiau radinių. Visi šie radiniai – gyvulių kaulai, keramikos ir stiklo šukės, geležinių daiktų fragmentai priklauso XX a. Šį kultūrinį sluoksnį galbūt galima traktuoti kaip iki gatvės tiesimo darbų buvusį žemės paviršių. Archeologiškai vertingo sluoksnio, objektų ar radinių šiame šurfe neaptikta. Visgi šurfo stratigrafija rodo, kad tiesiant gatvę buvęs žemės paviršius buvo aukštinamas, o ne nukasinėjamas, taigi XX a. I pusės – vidurio sluoksnis liko neperardytas ir padengtas supiltiniais sluoksniais. Dėl šios priežasties ateityje šioje vietoje ir jos aplinkoje vykdant žemės judinimo darbus turėtų būti vykdomi archeologiniai tyrimai, kadangi po XX a. kultūriniu sluoksniu gali būti išlikusių ir senesnių sluoksnių ar objektų.

Šurfas 2 (PV kampo koordinatės – X–555196,509; Y–6083639,640) kastas prie

1 pav. Tyrinėtų šurfų situacijos planas: 1 – kabelio trasa; 2 – stulpų vietose iškasti šurfai; 3 – stulpų vietoje aptiktas kultūrinis sluoksnis; 4 – kiti stulpai. R. Vengalio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavated test pits: 1 – the cable route; 2 – the test pits excavated at the pole sites; 3 – the cultural layer discovered at the pole site; 4 – other poles.

pat Vilniaus ir Kriveikiškio gatvių sankryžos, jos PR pusėje, 200 m į PR nuo šurfo 1 (1 pav.). Šurfas pateko ant šlaito, suformuoto šalikelėje ir kylančio PR kryptimi. Žemės paviršių dengia žolė. Šurfo PR ir PV kampai apie 40 cm aukščiau nei ŠR ir ŠV kampai. Iškasus šurfą įžemis pasiektas 1,8 m gylyje. Šurfo stratigrafija: 15 cm storio velėna; 65 cm storio žvyro sluoksnis; 15 cm storio juodos žemės sluoksnis; 85 cm storio pilkos žemės sluoksnis; įžemis – rudas molis. Visuose sluoksniuose ap-

2 pav. Šurfas 3. R. Vengalio nuotr.

Fig. 2. Test pit 3.

3 pav. Senoji Kernavės miestelio struktūra pagal 1809 m. planą ir šiuo metu saugomų kultūros vertybių teritorijos: 1 – saugomos teritorijos; 2 – bažnyčia; 3 – dvaras; 4 – klebonija; 5 – miestelis; 6 – gatvės, keliai. R. Vengalio brėž.

Fig. 3. The old structure of the town of Kernavė on the basis of an 1809 plan and the boundaries of the currently protected cultural heritage site: 1 – the protected area; 2 – the church; 3 – the manor; 4 – the rectory; 5 – the town; 6 – the streets and roads.

tikta tik pavienių radinių. Tarp jų visuose gyliuose pasitaikė ir XX a. radinių, ir XV–XVIII a. keramikos šukelių. Iškasus tik 1 m², nieko konkrečiau pasakyti apie sluoksnių susiformavimą šioje vietoje negalima. Akivaizdu, kad minėti sluoksniai yra supiltiniai, supilti gatvės tiesimo darbų metu. Ši vieta aplinkoje išsiskiria kaip gana ryškus įdubimas, o į Š nuo gatvės esantys dirbami laukai yra dar apie 3,5 žemiau tyrinėtos vietos. Taigi galima spėti, kad tiesiant kelią reljefas šioje vietoje buvo kiek pakeltas, tačiau dar prieš tai kultūrinis sluoksnis, jei jis čia buvo, galėjo būti gana smarkiai apardytas tekančio vandens.

Šurfas 3 (PV kampo koordinatės – X–555247,128; Y–6083632,004) kastas 55 m į R nuo Ruseckų ir Vilniaus gatvių sankryžos, 50 m nuo šurfo 2 (1 pav.). Šurfas kastas ant šalia kelio suformuoto šlaito, kylančio P kryptimi. Žemės paviršių dengė žolė, šurfo Š krašto paviršius 40 cm žemiau P krašto. Įžemis pasiektas 1,6 m gylyje. Po 30 cm storio velėna čia aptiktas 1,3 m storio kultūrinis sluoksnis – juoda žemė su smėlio ir molio tarpsluoksniais (2 pav.). Kultūriniame sluoksnyje aptikti gausūs XV–XIX a. (?) radiniai – puodų šukės, gyvulių kaulai, molio tinkas bei molinių krosnių duženos. Kultūrinis sluoksnis grynas, nepermaišytas, jame neaptikta nė vieno naujesnio radinio. Iškasus tik vieną kvadratinį metrą čia taip pat sunku ką nors pasakyti apie kultūrinio sluoksnio prigimtį bei formavimosi ypatumus. Šukių pasiskirstymas lizdais bei tai, kad didžioji dalis krosnies duženų gulėjo viename horizonte (70–80 cm gylyje), rodytų, kad sluoksnis nėra maišytas bei susiformavęs šioje vietoje natūraliai. Kokia čia aptiktų smėlio ir molio tarpsluoksnių kilmė, atsakyti leistų tik platesni tyrinėjimai. Šurfo tyrinėjimai parodė, kad šioje vietoje yra išlikęs nesuardytas intensyvus storas XV–XIX a. Kernavės miestelio kultūrinis sluoksnis.

Tiesiant elektros kabelį tarp stulpų, buvo numatyti archeologiniai žvalgymai. Tačiau šurfe 3 aptikus kultūrinį sluoksnį bei paaiškėjus, kad išsamūs archeologiniai tyrimai turėtų būti vykdomi beveik 100 m atkarpoje, buvo nuspręsta sumažinti kabelio įkasimo gylį iki 30 cm, tokiu būdu nepažeidžiant giliau esančių sluoksnių. Dėl šios priežasties archeologinių žvalgymų atsisakyta, buvo tik peržiūrėtos išmestos žemės, tikrinant, ar jose nėra radinių. Archeologinių radinių (XV–XIX a. keramikos šukių) aptikta ties vienu iš stulpų, kuriame archeologiniai tyrimai nebuvo reikalingi (50 m į V nuo šurfo 2). Tai rodo, kad šioje vietoje taip pat yra išlikęs kultūrinis sluoksnis (1 pav.).

Atliktų tyrimų apimtis yra gerokai per maža, kad būtų galima daryti kokias nors mokslines išvadas, tačiau jie verčia atkreipti dėmesį į kai kuriuos paminklosauginius aspektus. Nors Kernavėje yra saugoma net 15 įvairių archeologinių vertybių, XV–XIX a. Kernavės miestelio tarp jų nėra. Kaip atskiros vertybės saugoma to paties laikotarpio dvarvietė, senųjų bažnyčių vieta ir Kriveikiškio kaimavietė. Pagal 1809 m. sudarytą Kernavės planą galima tiksliai atkurti to meto miestelio struktūrą (3 pav.). Tokia struktūra turėjo būti susiklosčiusi jau nuo gerokai ankstesnių laikų, nors atskirais tam tikrais etapais teritorija ir sodybų skaičius galėjo būti ir mažesni ar didesni. Pagal planą matyti, kad tik labai nedidelė buvusio miestelio dalis patenka į kultūros vertybės (senojo miesto vieta II) teritoriją. Ši vertybė anksčiau apsiribojo tik į Pilies kalno teritoriją nepatenkančia senosios klebonijos dalimi, vėliau, aptikus XIII–XIV a. miesto sodybų pėdsakų, buvo praplėsta į Š ir V. Taigi

XV–XIX a. Kernavės miestelio teritorija šiuo metu yra saugoma tik rezervato buferinės apsaugos zonos reglamento, pagal kurį tik kai kuriose jos vietose reikalaujama archeologinių žvalgymų. Akivaizdu, kad reglamentas neužtikrina tinkamos šio paminklo apsaugos – jokių archeologinių tyrimų nereikalaujama net ir tuose sklypuose, kurių daržuose aptinkama itin daug archeologinių radinių, ryškūs kultūrinio sluoksnio pėdsakai, net ir ten, kur kultūrinio sluoksnio buvimas yra patvirtintas archeologiniais tyrinėjimais (*ATL 1986 ir 1987 metais*, V., 1988, p. 142). Dėl šių priežasčių XV–XIX a. Kernavės miestelio teritoriją kuo skubiau reikia įtraukti į NKVR.

Vilniaus Street

Prior to installing street lighting, a field evaluation was conducted on Vilniaus Street in Kernavė (Širvintos District) in 2008. Test pits (1 x 1 m, a total of 3 m^2) (Fig. 1) were excavated at the pole sites. A cultural layer and archaeological finds were discovered in only test pit 3. The cultural layer in it was 1.3 m thick and contained black earth with sand and clay seams (Fig. 2). It contained abundant 15th–19th-century (?) finds: pot sherds, animal bones, clay daub, and the rubble from clay stoves. The cultural layer was pure, unmixed, and contained no newer finds. The excavation of this test pit showed that an undisturbed intensive, thick cultural layer from the 15th–19th-century town of Kernavė has survived at this location (Fig. 3).

Rokas Vengalis

Kernavės viršutinis miestas

2008 m. tęsti XIII–XIV a. Kernavės viršutinio miesto tyrinėjimai (*ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 93–100). Tyrinėjimai vykdyti kabeliuojamos elektros linijos vietoje. Buvo ištirtas 1 m pločio ir 110 m ilgio plotas. Perkasos orientuotos palei sodybos link einantį keliuką. Tyrinėtas plotas yra Lizdeikos piliakalnio papėdės gyvenvietės Š dalyje ir už jos ribų. Ši vieta yra lauko, kuriame išlikusios Kernavės viršutinio miesto liekanos, V pakraštyje, šalia Mindaugo sosto piliakalnio link einančios griovos (1 pav.).

Tyrinėta vieta suskirstyta į atskirus plotus, taip pat iškastos 3 perkasos šalia esančiame sklype, būsimų statybų vietoje. Tęsiant 2006 m. pradėtą perkasų numeraciją, tyrinėti plotai 16–25, iš viso ištirta 166 m^2.

Plotas 16 yra trasos Š dalyje. Jis yra 19 m^2 dydžio, L raidės formos. Nuėmus dirvožemį paaiškėjo, kad ši vieta yra gerokai apardyta. Tik 5 m^2 plote iškart po dirvožemiu atsidengė įžemis – smėlis, kuriame išryškėjo juoda žeme užpildytos duobės kontūrai. Kitoje ploto 16 dalyje po dirvožemiu atsidengė permaišytos žemės sluoksnis. Šis sluoksnis buvo 10–70 cm storio, po juo visame plote atsidengė įžemio smėlis. Įžemyje kai kuriose vietose išryškėjo ekskavatoriaus kaušo dantys. Iš to galima spręsti, kad šioje vietoje vykdyti žemės kasimo darbai, vėliau ši vieta užlyginta sustumiant čia minėtą permaišytos žemės supiltinį sluoksnį. Taigi, jei čia ir būta kokių nors objektų, jie yra sunaikinti. Tik ploto P dalyje po supiltiniu sluoksniu išryškėjo apatinė stulpavietės dalis.

Plotas 17 kastas į P nuo ploto 16, jis yra 20 m ilgio, 19,8 m^2 dydžio. Nukasus dirvožemį